

ПРОБЛЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ У
ВИМІРІ СЛОВ'ЯНСЬКИХ КУЛЬТУР

В статті порушено питання поділу фольклористики на сфери вивчення, зумовлені потребою консолідації наукових знань навколо автентичних жанрів, зокрема казки. Акцентовується увага на ролі казкознавства у процесі становлення етнічної свідомості та співпраці науковців у виробленні апарату вивчення української народної казки. Проведено діахронний аналіз спектру вивчення української народної казки на слов'янському культурному просторі, враховуючи специфіку наукових підходів до вивчення жанру. Охарактеризовано перекладні збірники українських казок, здійснені слов'янськими мовами, звертаючи увагу на їх глибину вивчення.

Ключові слова: казкознавство, українська народна казка, генезис, консолідація.

В статье поднимается вопрос о разделе фольклористики на сферы изучения, обусловленные необходимостью консолидации научных знаний вокруг аутентичных жанров, к примеру, сказки. Акцентируется на роли сказкознания в процессе становления этнического сознания и сотрудничества ученых при наработке аппарата изучения украинской народной сказки. Проведено диахронный анализ спектра изучения украинской народной сказки в славянском культурном пространстве, учитывая специфику научных подходов к изучению жанра. Опираясь на глубину изучения украинских сказок учеными славянских стран, охарактеризованы переводимые ими сборники украинских сказок.

Ключевые слова: сказковеденье, украинская народная сказка, генезис, консолидация.

The question of division of folklore into the fields of study caused by the need of consolidation of science knowledge in regard to authentic genres, in particular a fairy tale, is highlighted in the article. The emphasis is made on the role of science that studies fairy tales in the process of formation of ethnic consciousness and cooperation between researchers in developing the system of analysis of Ukrainian folk tales. Diachronic analysis of a range of learning a Ukrainian folk tale on Slavic cultural space considering specific scientific approaches to studying of the genre is conducted. Folk tales translated collections in Slavic languages are characterized, with noting their depth study.

Key words: folk-tale studying, Ukrainian folk tale, consolidation, genesis.

З огляду на дослідження науковцями не усних, а письмових, занотованих зразків казок, логічним став підхід до казки як літературного жанру. Одначе, при вивченні сюжетобудови казки варто не забувати про невербальний супровід вербального зразка. Словесна форма дає нам відомості про текст як інформацію. Саме зупиняючись на текстові казки широковідомий український фольклорист І. Березовський відзначив (як підсумок) присутність у ній нашарувань різних історичних епох, у свою чергу посилюючись на російську дослідницю Е. Померанцеву та її думку про історію співвіднесення казки з

дійсністю, “елементи якої засвоювалися не механічно, не прямолінійно, а в своєрідному, передусім художньо-естетичному аспекті” [35, 4; 17].

Про вплив казки на інші види фольклору не варто говорити як найголовніший, тому що кожен вид народнопоетичної творчості має свою утилітарну сферу використання, але казка упродовж віків стала найуживанішим тематичним джерелом для ілюстрації наукових трактатів людства. Дослідники античного часу історії, наприклад, слушно зауважували, що давньогрецький письменник і філософ Плутарх, який написав багато творів історичного змісту, “у своїх оповіданнях дає більше казок, ніж історичного викладу” [33]. Подібне явище зустрічаємо у релігійній літературі X-XII ст. (полемічна, проповідницька, повістева): дидактична повість “Стефаніт і Іхтілаг”, повість “Індійське царство”. Так, проповідник XII ст. Кирило Туровський у своєму повчальному слові погрожував пекельними муками від бога “на тому світі” тим, хто “байки баїть”. У XVI-XVII ст. у творах І. Вишенського, Х. Фіلالега, в “Пересторозі” знаходимо відгуки творчого використання народних казок. У проповідях Л. Барановича, І. Галятовського, А. Радивилівського є не мало казкових мотивів і образів, де сюжети казок використовувалися для прикладів, переносячись на ситуації з життя людей.

Описуючи природу казки, конструюючи загальний макет чи кліше, фольклористи звертали увагу на: художні образи, психологію характерів, ситуації, художні деталі казкового епосу, специфічні художні форми відображення життя, смаки та сподівання певного народу у певний час його історії. Структурно було виділено: установку на вимисел, яка цікава прозорим натяком – алегорією – на конкретне життєве явище, що усвідомлюється виконавцем і слухачем; розважальністю, що є дуже хиткою умовою, тому що казка розказана не для розваги, а з метою дидактичною, повчальною, перетворюється у чисту легенду, повчання і при цьому набуває часто навіть нових особливостей побудови [33, 8]. Що ж є розважальність? Театральне дійство, театр одного актора, де оповідач/казкар, імпровізуючи, враховує інтереси слухачів, потребу, способи досягнення розваги (через спів, міміку, інтонацію, вигуки, жести, темп мовлення).

Отже, казка за своєю природою забезпечувала широкий простір для участі в процесі її творення та поширення індивідуального творчого начала, який стримувався різноманітними чинниками формального порядку (усталеною фабулою, внутрішньою цілісністю сюжету та мотиву, законами композиції, системою так званих загальних місць) та сполучався з певною казковою традицією.

Будучи аналітиком, І. Березовський наголошує на вагомому впливі на казку писемної традиції, яка надала цьому виду фольклорного мислення нового розвитку. “Жанру літературної казки не чужі традиції народної казки, усної, проте, з появою писемності казкова творчість дістала характерне, яскраво нове джерело для свого збагачення, поширення й функціональних виявів” [17, 15].

Так, генетичний та типологічний підходи до вивчення казки створили передумови для її поділу за формою та видом (казки про тварин, фантастичні, пригодницькі, побутові казки – у тому числі сатиричні, гумористичні, казки-притчі, казки-байки та ін.), при цьому кожну з таких груп чи циклів науковці відзначали своїми, притаманними лише їм особливостями побудови художнього образу, характерними прийомами типізації дійсності, засобами композиції.

Що ж до жанрових особливостей, то казка виходить за межі традиційного для науки про народну творчість поняття жанру, скоріше, це – окремий, специфічний масив, який об'єднує в собі різнохарактерні художні, композиційні та загалом жанрові особливості матеріал [34, 5]. Такі погляди в казкознавстві не поодинокі. Наприклад, на наджанрову специфіку казки вказував В. Пропп, наголошуючи на різноманітності поетичної природи та структури [37, 148]. Ще раніше О. Нікіфоров говорив про різноманітність художніх форм казки як її суттєвої жанрової ознаки, що є “надто складним і багатим видом поезії, яка живе не в одній формі, а в багатьох” [33, 8].

Даючи визначення жанру казки, Л. Дунаєвська, намагаючись узагальнити думки попередників, означає їх як “епічні оповідання чарівно-фантастичного, алегоричного і соціально-побутового характеру із своєрідною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному викриттю негативних образів, часто гротескному зображенню їх взаємодії” [23]. Проте, ряд сюжетів казки не підпадають під таку загальну характеристику. Постає питання: в чому полягає героїзм чи сатира казки “Колобок” чи “Рукавичка”, чи “Курочка Ряба”. Додаткове світло на цю категорію сюжетів дає В. Давидюк, визначаючи міфологічні елементи, відбиття головних атрибутів первісного мисливського суспільства, мотивів ритуально-утилітарного змісту. “Мотиви і сюжети багатьох казок настільки віддалені від нас, що відшукати якісь їх ритуально-звичаєві підтвердження почасти буває майже неможливо. Ізольоване ж від обрядової практики дослідження мало що додає до їх розуміння. А що стосується природи казкового вимислу, який і є міфологічною суттю казки, то тут скоріше можна вести мову про якісь окремі міркування, ніж цілковите встановлення істини, або ж близький до цього стан» [20, 23]. Обумовлюючи належність до казки різних за структурою сюжетів, вчений доходить висновку, що “всяка традиційна розповідь, що втрачала достовірність і не заслуговувала серйозної уваги, претендувала на зневажливе означення словом “казка” чи “байка”, що мало таке саме значення, як сьогодні “говорильня”. Внаслідок цього під поняттям казки чи байки побутує багато різнопланового матеріалу як за походженням, так і за структурно-композиційними особливостями” [20, 23].

Що до терміну чи лексичного значення слова “казка”, то є відомості про використання цього слова на означення правдивого свідчення (зокрема в російських та польських джерелах), а слово “байка” використовується для позначення дидактичних оповідок. Зокрема, термін “казка” зустрічаємо вперше у Лаврентія Зизанія як рівнозначний поняттям “баснь”, “байка” (“Лексис, сиріч реченія, вкратці собрані і із словенського язика на простий рускій діалект істолковани Л.З.” (1596, Вільно). У словнику Памви Беринди “Лексікон словенороскій і імен толкованіе” (1627) знаходимо таке визначення: “Баснь: казка, байка, вимисел”, “баснослов: байкопедач”. У “Синонімі словенороскій”, рукописному словнику середини або другої половини XIV ст., казка визначається теж як “баснь”. Тобто, особливої різниці між байкою і казкою тогочасні творці словників ще не бачили [28, 41].

У грамоті Верхотурського воєводи Рафа Всеволозького (1649) вперше офіційно задокументовано російський термін “сказка”. Російське слово “сказка” свого часу означало не тільки фантастичний твір. “Сказка” – це був правдивий запис, документ. І доказів цьому предостатньо. Наприклад, В. Даль цитує документальний запис XVII ст.: “В 1672 г. Янв. 15 была сказана у Польского приказа сказка о поражении Стеньки Разина”. Вар-

то наголосити, що й сьогодні у болгарській мові “казка” – це документальна розповідь, лекція [28, 43].

Як відомо, на означення казки є ще в народі термін «байка», який походить від давнього слов'янського слова «баяти» – говорити, чарувати, ворожити. У писемних пам'ятках княжої доби оповідачів казок, легенд, притч, талановитих знавців народної мудрості, які вміли художнім словом заворожувати, навіювати відповідний настрій, називали «баюнами». У народному мовленні слово «баяти» зафіксоване фольклористами і в XIX ст.: «Казали б казку, баяли б байку до самого світу» (І. Рудченко); «Що говорять, то й виговорять. – Що бають, то й вибають» (М. Номис). Тому парадоксально звучить думка, що до казкового пласту фольклору належить те, чому не вірять, що перестало бути актуальним. Дійсно, казкові сюжети не завжди однозначно розуміються. Причина цьому якраз у епохальній глибині історії жанру. Так як казка про Курочку Рябу – це міф про свіотворення, сюжет якого відомий у колядках та щедрівках, то не провина українців, що вони втратили власну історію, культуру. Завдання науковців якраз і полягає у правдивому розкритті втраченої інформації. Тим більше, що археологічні знахідки дають деяке підтвердження теоріям, що формувалися упродовж століть. На сьогодні космогонічні образи казок розкриваються у працях молодих дослідників [36], що безумовно є продовженням теорій Ф. Міллера [31] стосовно міфічної природи казок про тварин, зокрема.

Українські народні казки не одноразово потрапляли на арену слов'янських фольклористичних досліджень. Зумовлено це було як історичними, так і етнічними причинами. Мета, з якою збирачі записували українські казкові сюжети була різною, відповідно одні тексти постають перед нами з усіма лексикостилістичними подробицями, а інші – лише конспективно, без збереження мови оригіналу. Наприклад, польські фольклористи О. Кольберг, М. Мошинська, С. Рокосовська записували українські казки із збереженням основних мовних особливостей оригіналу, а К. Войціцький, С. Баронч, Б. Сокальський подавали в перекладі (у формі стислого переказу) на польську мову, що фактично позбавляло їх наукової вартості. Водночас із публікаціями українських казок вивчаються їх жанрові особливості, поетика, народний світогляд українців. Серед перших спроб теоретичного осмислення українського казкового епосу слід згадати статті Е.Ізопольського “Badania podań ludu (Pamiętki Ukrainy)” та “O Wernyhorze”, надруковані у віденському журналі “Atheneum” за 1843 р., де об'єктом вивчення стали фантастичні казки; збірник К. Туровського (1846) [5]; анонімну статтю “Wajka, czyli kazka ukraińska (Kilka naprędcie rzuczonych uwaq i myśli)”, вміщену в польському часописі “Dziennik Warszawski” (1853). Записували українські казки й російські дослідники, зокрема О. Афанасьєв [14]. Ф. Буслаєв (один з перших дослідників східнослов'янської казки XIX ст.) подав аналіз української казки з позицій міфологічного напрямку, висловлюючи думку, що цей жанр тісно пов'язаний з народною епічною поемою, зокрема російськими билинами.

У XX ст. науковці ставлять перед собою ряд завдань, пов'язаних із дослідженням української казки на тлі міжнародної казкової традиції (І. Крук [29]) та з'ясування генезису східнослов'янських казок. Так, виходячи за межі одного жанру, науковці намагаються класифікувати казки за сюжетами та мотивами. Здійснені до сьогодні класифікації на емпіричному рівні використовуються при укладанні збірок, мають утилітар-

не, прикладне значення. Прикладами цього є “Показчики сюжетів...” А. Аарне (1910), М.П. Андреева (1923 р.) [13], східнослов'янський показчик 1979 року [40].

Українські народні казки Східної Словаччини досліджував, збирав і видавав М. Гиряк. Яскравим прикладом цього є семитомне видання Українських народних казок Східної Словаччини упорядковані М. Гиряком, де окрім текстів, подано характеристику життя казкарів та їх творчості, примітки до текстів, словник діалектних слів. Третій том видання приурочений казкарям Снинщини, четвертий – казковій традиції на Свидниччині, п'ятий – репертуару казкаря Петра Ілька. М. Гиряк досліджував вступні та заключні формули українських народних казок Східної Словаччини, варіативний спектр народної прози Межілабірщини, стиль побутових казок, епітети, як засіб стилю казок Пєрта Ілька, творчість таких казкарів як Степан Полянський, казкарів Межілабірщини та Старинської Долини. Окрім цього, у 60-х роках виходять добірки українських народних казок у періодиці (часописи Нове життя, Дукля), зокрема у Словацькому педагогічному видавництві Братіслави та у відділі української літератури у Пряшеві.

М. Мушинкою у 1967 році складена антологія усної народної творчості українців Східної Словаччини, видана у Братіславі, де вміщено 40 казок, словник діалектних слів, показчик сіл та інформаторів, а також показчик записувачів. Ця антологія звісно є цінним науковим матеріалом для фольклористів і методичним виданням взірцевого характеру.

Казки українців Румунії, зокрема із села Вишівська Долина на Мараморощині, записував і видавав у Бухаресті В. Кордун (1958 р.). Наприклад, *Basne populare ukrainene*. – Bucuresti, 1953 (українські народні казки); *Corabia fluturatoare: Povesti ucrainene / I romaneste de Ioan Rebusarca si Stelian Gruia*. – Bucuresti: Editura „Ion Creanga”, 1970 («Летючий корабель»). Українські казки. Видано у серії “Торбина з казками”. У дослідженнях І.Рєбошпка.

Східнослов'янські казки у взаємозв'язку та національній самобутності вивчав Л.Г. Бараг (1969-70-ті рр.). Досліджуючи білоруські народні казки, він використовував і українські матеріали для розкриття питання вивчення національної самобутності білоруської казки у порівнянні з іншими східнослов'янськими казками [15; 16]. Питань варіювання казки у східнослов'янській традиції торкалася О.Ю. Бріцина [18]. М.В. Новіков, досліджуючи типологію образів східнослов'янської чарівної казки, використовував російські, українські та білоруські матеріали [34]. Мотив шукання правди у казках східних слов'ян розглядав І.В. Хланта [44]. Типологію російської та української народної казки (на рівні ініціальних і фінальних формул у чарівно-фантастичних казках) досліджували Л.Ф. Дунаєвська та О.М. Таланчук [23; 24]. Серед нових поглядів на дослідження української казки польськими дослідниками варто згадати статті Капелюш Гелени, яка розглядала українські народні казки у записах О. Кольберга (1980 р.) [7] та Кас'яна Яна Мирослава, що торкався тематики українських народних казок (1994 р.) [8].

Звісно, вчені намагаються дійти спільних критеріїв вивчення жанру казки. Ще І. Березовський говорив про необхідність задіяння принципу полікритеріальності, що враховує різні історичні епохи, різнохарактерні жанрові особливості художньої форми, типи класифікації зразків народної творчості залежно від мети, фактичного матеріалу та ступеня його вивчення.

Однозначно, вивчення казки має бути здійснене у історико-типологічному, порівняльному аспекті із суміжними жанрами. На зразок дослідження казки і легенди Л. Дунаєвською [23], казок про тварин і байок І. Крєкотнем [28]. Вишукування у каз-

ках утилітарного змісту призводить до домислів, підтекстових смислів, що можуть бути різним залежно від обізнаності дослідника. Не можливо відкинути думку про присутність міфооснови казок, до того ж таку першооснову вишукують науковці різних країн світу, таким чином доводячи давність своєї нації.

Виходячи за межі одного жанру, науковці намагаються класифікувати казки за сюжетами та мотивами (на зразок класифікації пісенної творчості). Здійснені до сьогодні класифікації казок на емпіричному рівні використовуються при укладанні збірників, мають утилітарне, прикладне значення. Прикладами цьому є “Покажчик” фінського фольклориста Антті Аарне, виданий ним у 1910 р. (систематизація казок за сюжетами та мотивами); російського фольклориста М. П. Андрєєва (виданий у 1923 р.), що доповнив покажчик Аарне новими сюжетами та мотивами [13]; американського фольклориста С. Томпсона [11]. Фактично покажчик Аарне-Томпсона ліг в основу систематизації й польських народних казок, яку здійснив Ю. Кржижановський [9]. Для слов'янських казок використовують покажчик Аарне-Андрєєва [13]. Цю ж схему використав для систематизації білоруських казок К. П. Кабашніков (на його основі він видав збірник білоруських казок про тварин) [27]. Порівняльний покажчик сюжетів східнослов'янських казок виданий українськими, російськими та білоруськими фольклористами (Л.Г.Бараг, І.П.Березовський, К.П.Кабашніков, Н.В.Новиков, 1979) не відходив від принципів будови вже названих покажчиків [40].

Здійснювалися переклади українських народних казок такими слов'янськими мовами: *сербо-лужицькою* – “Два півники” – Dwaj honačej: Українські народні пісеньки та казки. Для дошкільного віку / Пер. з укр. Кіто Лоренц, 1982.) [21]; у 1988 році у Будишині у перекладі вже згаданого Кіто Лоренца побачила світ українська народна казка “Рукавичка” [38]; *румунською* – “Два півники: Українські народні пісеньки та казки. Для дошкільного віку / Пер. з укр. Л.Титар [22]; *російською* – А. Бобульський у 20-х роках ХХ ст. в Ужгороді видає народні казки “Ведьма или проклятая девушка: Народные сказки” [19]; у 1950 році перекладачі О. Благіна та Г. Петніков укладають під керівництвом М.Рильського збірник “Українські народні казки” (Украинские народные сказки) [41]; у 1976 році в Ужгороді у перекладі І. Ігнатовича виходить збірка казок Верховини (Сказки Верховины: Закарпатские украинские народные сказки) [39]; у 1981 році у перекладі Р.З. Заславського у видавництві “Веселка” виходить збірка казок для дошкільного і молодшого шкільного віку “Летучий корабель” (Летающий корабль: Украинские народные сказки) [30]. У часописі “Дукля” (Словаччина) О. Фаринич надрукував російською мовою літературну обробку чотирьох українських казок (“Василиса Премудрая”, “Чёртов камень”, “Красавица и злая баба”, “Девушка из Шаринского замка”) [43]; *польською* – у 1961 році у Варшаві виходить українська народна казка “Котигорошко” (“Turligroszek: Ukrainische baśnie ludowe”) у перекладі В. Гродзінської [12], а у 1976 році в Любліні в перекладі М. Долінської вийшла ця ж сама казка під назвою “Bieżygroszek” (“Bieżygroszek: Ukrainische bajka ludowa”) [3]. Великий збірник (близько сотні казкових сюжетів) вибраний, перекладений і опрацьований Яном Мирославом Касьяном виходить у 1994 році у Торуні (Na przelęczy śwstatow: 150 ukraińskich baśni, gadek, humoresek i podań ludowych / Wybrał, przełożył i opracował Jan Mirosław Kasjan) [10]. У збірнику, окрім текстів казок, гуморесок та народних оповідань, дібраних укладачем,

подано словник, список скорочень, польські відповідники важливих українських назв місцевостей, примітки та післямова; *словацькою мовою* – 1968 року в Ужгороді вийшла збірка Михайла Гиряка “Гора до неба”, яка була перекладена на словацьку М. Гевежі і називалася “Заклятий ліс”. До видання 1975 року входила передмова В. Гаспарікової, що становила теоретичне дослідження збірки [6]; *угорською мовою* – 1959 року у перекладі Т. Барзо вийшла збірка українських народних казок [42]; 1960 року в Ужгороді вийшла казка “Лисиця і ведмідь” (A Roka es a medve) [1]; 1976 року – збірка “Золотий черевичок” у перекладі Т. Барзо та упорядкуванні Е. Бойтар [26]; у 1978 році Федиш Мігай видав збірку казок Закарпаття у перекладах на угорську мову. Це видання детально було описано Л.Г. Мушкетик [32].

Свого часу І. Березовський висловив думку про здійснення наукової класифікації фольклору, що має передусім пізнавальне значення. Класифікація такого типу має розкривати особливості жанрової системи фольклору на кожному історичному етапі, відбиваючи історію виникнення, складання та розвитку кожного жанру зокрема, повинна сприяти з’ясуванню закономірностей його розвитку й характеру зв’язку з тим конкретним соціальним і етнокультурним середовищем, в якому він виникав і потреби якого був покликаний задовольняти; класифікація повинна допомогти збагнути характер взаємодій жанру з різними видами та формами художньої й історично-побутової практики народу [17, 41]. Завдання, що здавалися нереальними для фольклористів часу І. Березовського, намагалися здійснити В. Давидюк [20], Л. Дунаєвська [23], О. Бріцина [18] та ін. казкознавці останньої третини ХХ ст. та наші сучасники.

І все ж, на кінець ХХ ст. треба погодитися з казкознавцями, авторами порівняльного вказівника сюжетів східнослов’янських казок, що хоч казкознавство існує понад сотню років як галузь фольклористики, у науковій літературі ще нема “всеохоплюючого визначення казки, яке спроможне було би обійняти все розмаїття казкової вигадки, казкових сюжетів і словесно-мовної структури казки” [33, 8]. Для осмислення сутності народної казки як жанру фольклору у світовому казкознавстві ХХ ст. компаративістська, антропологічна, психоаналітична, структуралістська теорії створили тільки каталог художньої фактури творів, тільки передумови для дальшої праці.

Хоч багатство українського казкового епосу загальновідоме у світі, наукове дослідження його доволі скромне, а до того ж було штучно зупинене. Та й у світовому казкознавстві увагу більше концентрували не на осмисленні природи казки, а на ілюзорній універсальності її вторинних структурно-типологічних ознак, що ілюструють формальну структуру твору, але не розкривають його сутності і національних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. A Roka es a medve. – Uzhorod: Karpatontuli teruleti kiado, 1960. – 18 s.
2. Basne populare ukrainene. – Bucuresti, 1953. – 246 s.
3. Biezygroszek: Ukrainaška bajka ludowa / Tlumaczyła M.Dolińska. – Lublin: Wydawnictwo Lubelskie, 1976. – 24 s.
4. Corabia flutrateare: Povesti ucrainene / I romaneste de Ioan Rebusapca si Stelian Gruia. – Bucuresti: Editura „Ion Creanga”, 1970. – 148 s.

5. Dodatek do zbiorów pieśni ludu polskiego i ruskiego. Przez Kazimierza Jozefa Turowskiego. – Lwow, 1846. – 82 s.
6. Hirjak Michal. Zaklady les: Z ukrajinskeho originalu “Hora do neba” vydaneho Nakl. Karpaty v Užhorode r. 1968 preložil Marian Heveši; Doslov napísala Viera Gasparikova. – Košice: Vychodoslovenské vydavateľstvo, 1975. – 88 s.
7. Kapelaš Helena. Ukrajinskie bajki w zbiorach Kolberga // Український календар на 1980 р. – Варшава. – С. 149-152;
8. Kasjan Jan Mirosław. O repertuarze gatunkowym ukraińskich bajek ludowych // Kasjan J.M. Usta I pioro: Studia o literaturze ustnej I pisemnej. – Toruń, 1994. – S. 47-49.
9. Krzyżanowski J. Polska bajka ludowa w układzie systematycznym, t. I / Jan Krzyżanowski – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1962. – t. II, 1963.
10. Na przełęczy śwsatow: 150 ukraińskich basin, gadek, humoresek I podań ludowych / Wybrał, przełożył i opracował Jan Mirosław Kasjan. – Toruń, 1994. – 438 s.
11. Thompson S. The Types of the Folk-Tale. / S. Thompson – Helsinki, 1928. FFC. № 74.
12. Turligroszek: Ukraińskie baśnie ludowe / Tłumaczyła z ros. W.Grodzieńska. – Warszawa, 1961 – 98 s.
13. Андреев Н.П. Указатель сказочных сюжетов по системе Аарне. / Н.П. Андреев – Ленинград, 1929. – 342 с.
14. Афанасьев А.Н. Народныя русскія сказки. Изд. 2-е. Вып.4. / А.Н. Афанасьев – М., 1860. – 284 с.
15. Бараг Л.Г. Белорусская казка: Пытанні вывучэння яе нацыянальнай самобытнасці параўнальна з іншымі усходнеславяескімі казкамі. / Л.Г. Бараг – Мінск, 1969. – 255 с.
16. Бараг Л.Г. Восточнославянские сказки, их взаимосвязи и национальное своеобразие // Эпические жанры усного народного творчества / Башкирский гос. ун-т. – Учёные записки. Вып. 33. Серия филология № 13/17. Труды общественного науч. исслед. ин-та фольклористики при Башкир. ун-те. Под ред. А.Н.Киреева. – Уфа, 1969. – С. 75-290.
17. Березовський І.П. Українські народні казки про тварин / І.П. Березовський – К.: Наукова думка, 1979. – С. 9-44.
18. Бріцина О.Ю. До питання про визначення сюжетних типів у казках східних слов'ян // Нар. творчість та етногр. – 1981. – №5. – С. 52-57.
19. Ведьма или проклятая де вушка: Народные сказки / Издал А.Бобульский. – Ужгород, 20-е годы XX ст. – 32 с.
20. Давидюк В.Ф. Первісна міфологія українського фольклору. / В.Ф. Давидюк – Луцьк: Вежа, 1997 – 296 с.
21. Два півники – Двај hónaсeј: Українські народні пісеньки та казки. Для дошкільного віку / Пер. з укр. Кіто Лоренц – К.: Веселка – Будишин: Домовіна, 1982. – 79 с.
22. Два півники: Українські народні пісеньки та казки. Для дошкільного віку / Пер. з укр. Л.Титар. – К.: Веселка – Бухарест: Вид-во Іона Крянге, 1978. – 79 с.
23. Дунаєвська Л.Ф. Українська народна проза (легенда, казка). Еволюція епічних традицій. / Л.Ф. Дунаєвська – К.: Київський ун-т ім. Тараса Шевченка, 1997. – 447 с.
24. Дунаєвська Л.Ф., Таланчук О.М. Про типологію російської та української народної казки: (Традиційні формули) // Братне єднання літератур народів СРСР. – К., 1982. – С. 91-98;

25. Дунаєвська Л.Ф., Таланчук О.М. Функція типологічних ініціальних і фінальних формул російських та українських чарівно-фантастичних казок // Вісник Київ. ун-ту. Літературознавство. Мовознавство. – 1983. – Вип. 25. – С.92-98.
26. Золотий черевичок: Українські народні казки. Для молодшого та середнього шкільного віку / Пер. Т.Барзо та ін.; Упоряд. Е.Бойтар. – Ужгород: Карпати – Будапешт: Молодіжне вид-во ім. Ф.Мори, 1976. – 208 с.
27. Казкі пра жывёл і чарадзеіныя казкі. / Складальнік К. П. Кабашнікаў – Мінск, 1971. – 347 с.
28. Крעותень В.І. Байки в українській літературі XVII-XVIII ст. / Розвідка, підготовка текстів та примітки В.І.Крעותня. – К.: Вид. Академії наук УРСР, 1963. – 200 с.
29. Крук И.И. Восточнославянские сказки о животных. / И.И. Крук – Минск: «Наука и техника», 1989. – 159 с.
30. Летающий корабль: Украинские народне сказки. Для дошкольного и младшего школьного возраста / Пер. с укр. Р.З.Заславского и др. Сост Я.Горевая. – К.: Веселка, 1981. – 164 с.
31. Миллер Ф. Опыт исторического обозрения русской словесности. / Ф. Миллер – СПб.: Изд-во Акад наук СССР Ленинградское отделение, 1965. – 384 с.
32. Мушкетик Л.Г. Славістична фольклористика в Угорщині / Л.Г. Мушкетик – К., 1992. – С.42-43.
33. Никифоров А.И. Сказка, ее бытование и носители. // Русские народные сказки. Составила О. И. Капица – М. – Л., 1930. – С. 5-14.
34. Новиков Н.В. Образы восточнославянской волшебной сказки / АН СССР. Ин-т русс. лит-ры (Пушкинский дом) – Ин-т этнографии им. Н.Н.Миклухо-Маклая. – Л.: Наука, Ленингр. отд-ние, 1974. – 255 с.
35. Померанцева В. Судьбы русской сказки / В. Померанцева – М: «Наука», 1965. – 429 с.
36. Прокопова О.П. Методика вивчення української казки з опорою на розкриття її космогонічного походження: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / АПН України; Інститут педагогіки. – К., 2007. – 181арк.
37. Пропп В.Я. Трансформации волшебных сказок // Пропп В.Я. Поэтика фольклора. (Собрание трудов В.Я. Проппа.) Сост., предисл. и комментарий А. Н. Мартыновой. – М.: Лабиринт, 1998. – С.123-144.
38. Рукавичка: Українська народна казка. Для дошк. Віку / Пер. З укр.. К.Лоренц – Будишин: Домовіна, 1988. – 20 с.
39. Сказки Верховины: Закарпатские украинские народне сказки / Пер. И.Игнатович и др. – Ужгород: Карпаты, 1976. – 383 с.
40. Сравнительный указатель сюжетов. Восточнославянская сказка. / Составители: Л.Г.Браг, И.П.Березовский, К.П.Кабашников, Н.В.Новиков. – Л.: «Наука», 1979. – 437с.
41. Украинские народне сказки: / Переводчики Е.Благина, Г.Петников; Под ред. М.Рыльского – М.; Л.: Гос. изд-во детской лит., 1950. – 128 с.
42. Українські народні казки: Для дітей / Пер. з укр. Т.Барзо – Київ – Ужгород: Рад. школа, 1959. – 232 с.
43. Фаринич О. [Чотири народні казки Закарпаття у літературні обробці російською мовою]: Василиса Премудрая, Чертов камінь, Красавица и злая баба, Девица из Шаришского замка // Дукля. – 1954. – № 2. – С.74-97.

УДК 811.161.1-3.08

Хоминич Г.И.
(Київ, Україна)

ЭПИТЕТНЫЕ СТРУКТУРЫ В ТЕКСТЕ ТРОПЕЙЧЕСКОГО ХАРАКТЕРА

У статті розглядається механізм створення і функціонування епітетних структур на матеріалі текстів І. Буніна «Господин із Сан-Франциско» та Ф. Ніцше «Так казав Заратустра: книжка для всіх і ні для кого».

Ключові слова: епітетна структура, текст, троп, внутрішня форма, епітет, метафора, символ.

В статье рассматривается механизм создания и функционирования эпитетных структур на материале текстов И. Бунина «Господин из Сан-Франциско» и Ф. Ницше «Так говорил Заратустра: книга для всех и ни для кого».

Ключевые слова: эпитетная структура, текст, троп, внутренняя форма, эпитет, метафора, символ.

The article covers the mechanism of derivation and function of the epithet structures as exemplified in the texts of Ivan Bunin's short story «Mister from San-Fransisko» and Friedrich Wilhelm Nietzsche's philosophical novel «Thus Spoke Zarathustra: A Book for All and None».

Key words: epithet structure, text, trop, the inner form, epithet, metaphor, symbol.

В начале XX века сильнейшее впечатление на современность оказали идеи Ф. Ницше, выраженные, в частности, в привлекательной для многих, экзотической форме [2, 98] в его произведении «Так говорил Заратустра».

Разбейте, разбейте старые скрижалы! – так говорит Заратустра и предлагает взамен разбитых скрижалей новые – свое представление о добре и зле.

В новелле-притче И. Буніна «Господин із Сан-Франциско» обыгрывается одна із тем «Заратустры» – *Высшие люди находятя на пути к сверхчеловеку* [3, 270].

Носителями и элементами стилия Ніцше являются тропы и, прежде всего, эпитеты. Понятие «эпитетная структура» фиксирует словесное и образное единство определения и определяемого [5, 34].

Что такое человек?

Этот вопрос И. Кант называл основным вопросом философии. В основе этики Канта лежит закон долженствования, *категорический императив*, или императив нравственности: Поступай так, чтобы ты всегда относился к человечеству и в своем лице, и в лице всякого другого так же, как к цели и никогда не относился бы к нему только как к средству [6 (4 ч.1, 270)].